

LES TESIS BÀSIQUES DELS AUTORS DE SELECTIVITAT DE FILOSOFIA

Aquests són, molt resumits, els punts centrals de cada autor de Selectivitat que cal conèixer prèviament a l'estudi. A manera de resum poden ser útils per a orientar el treball de lectura dels textos marcats per al curs.

Plató – Filòsof atenès (428 – 348/347 a. C.)

- Primer autor del qual conservem totes les seves obres exotèriques (Diàlegs). A través dels diàlegs, conduïts per Sòcrates, es tracta d'arribar a la veritat del concepte gràcies a la maièutica (del verb "maieuo": donar a llum", "ajudar a néixer"), fent avançar pas a pas els interlocutors en el coneixement de la veritat
- Amb la teoria de les idees, Plató divideix el món en dos àmbits o nivells: el "món sensible" en què viuen els homes, sotmès a la degradació i on tot són opinions i el "món intel·ligible" que és l'essència immaterial, el model o Forma pura de les coses.
- La forma de conèixer les idees no és amb els sentits corporals, sinó que cap fer-ho amb l'intel·lecte. Allò més important de l'home és tenir cura de la seva ànima, perquè tan sols ella ens permet arribar a les Idees ("Fedó").
- La idea de Bé està al cim del món de les Idees: dona sentit a totes les altres i les "il·lumina": el Bé és l'únic accés possible al coneixement i es descobreix a través del perfeccionament intel·lectual. El Bé defineix des del punt de vista moral el model de totes les coses i és l'objectiu a assolir. La filosofia platònica és un idealisme objectiu.
- En política el Bé s'identifica amb la Justícia. Plató defineix al diàleg "La República", l'essència mateixa de la justícia. Descriu la gènesi de la Ciutat i després elabora en detall el pla d'una ciutat ideal en què saviesa (Homes d'Or), valor (Homes de Plata) i templança (Homes de Bronze) es fonen en un tot; de la unió d'aquestes tres virtuts en neix la Justícia.
- Plató mostra que l'equilibri de la Ciutat és semblant al de l'individu. La Justícia significa, tant per a l'home com per a la Ciutat que cadascú resta al seu lloc i fa allò que convé i que deriva de la seva naturalesa (de la seva "ànima"). Plató divideix el homes en tres menes: governants (dominats per l'intel·lecte –la raó), guardians (dominats pel cor –la voluntat) i obrers (dominats pel ventre –els apetits, les passions). Una ciutat justa ("kalípolis") ha de ser governada per un Filòsof-rei que ha dedicat la seva vida a l'estudi de la idea de Bé i que, per tant, la coneix en profunditat.

René Descartes – Filòsof francès (1596-1650)

- Està en l'origen del Racionalisme modern; la filosofia cartesiana s'adreça al problema del fonament del coneixement. Cerca un criteri indubtable de veritat capaç de superar el dubte escèptic. Aquest criteri s'anomena "cogito" i es formula "jo penso, ergo existeixo". És una primera veritat indubtable perquè per a dubtar em cal pensar i no podria pensar si no existís. Abans d'arribar a la primera veritat cal fer l'experiència intel·lectual del dubte ("dubte metòdic" / "geni maligne").

- El "Mètode" cartesià no vol ser útil només per a la filosofia sinó per al conjunt del coneixement –també per a la ciència i deriva del model mecànic i geomètric de Galileu.
- La paraula "mètode" en grec significa camí i per a Descartes un mètode són "regles certes i fàcils" per a assolir el coneixement de la veritat. Segons Descartes hi ha quatre regles metòdiques que serveixen per a conduir la ment de forma correcta. La regla metòdica bàsica és la d'evidència: tot allò que no sigui evident metodològicament ha de ser considerat fals.
- El "cogito" és la primera veritat indubtable que es pot descobrir per reflexió interna. Constitueix el fonament del pensament cartesià perquè és una idea innata absolutament evident en ella mateixa. Les idees innates són totes indubtables i ens porten al coneixement del Jo, de Déu i de l'existència del món físic.
- Descartes inaugura una versió del dualisme en diferenciar entre "substància pensant" ("res cogitans") i substància extensa ("res extensa"), de manera que planteja el problema de la relació entre la ment (ànima) i el cos. La matèria segueix les lleis mecàniques (es comporta com una màquina que consumeix energia i produeix treball) i és per la seva naturalesa radicalment diferent de la ment.
- Descartes és considerat el pare de la filosofia moderna perquè no es planteja "què" coneixem sinó "com" coneixem. El cartesianisme està en la base de l'idealisme modern (cogito), però també en la del materialisme mecanicista (res extensa).

David Hume – Filòsof escocès (1711 –1776)

- Cap de fila de l'empirisme britànic en què també figuren Locke i Berkeley. Va combatre a fons les teories del racionalisme del XVII. Va negar l'existència de les idees innates i la significativitat dels conceptes de Jo, Déu i Món. Se'l considera el creador de l'escepticisme modern i de l'ètica emotivista.
- Defensa el que s'ha anomenat "principi de la còpia" segons el qual les nostres idees no són altra cosa que representacions (percepcions febles) de les nostres sensacions (percepcions fortes o vives). Tot el coneixement humà és produït per l'experiència sensible. Quan no se sap de quina percepció prové una idea, aquesta idea (Déu, per ex.) ha de ser considerada falsa.
- Per a Hume en el coneixement hi ha "relations of ideas" (les matemàtiques, la física...) i "matter of facts" (els coneixements del món empíric, pràctic, etc.) El contrari de qualsevol qüestió de fet també és possible, de manera que cal negar valor a la inducció com a criteri de coneixement.
- Mentre que en la tradició filosòfica el concepte de "causa" tenia un sentit de fonamentació objectiva i necessària, Hume defensa un empirisme escèptic que el porta a reduir el principi de causalitat a una mera associació d'idees deguda a l'hàbit o el costum.
- Mentre que per a Descartes el "Jo" és una idea innata, per a Hume és un "un feix d'impressions i idees" que coneixem degut a processos psicològics (psicologisme). Per a Hume la ment és un pur "teatre filosòfic".

- Hume és el primer a considerar que el fonament de l'ètica són els sentiments o emocions. L'ètica no és ni "relation of idea" (no és matematitzable) ni "matter of fact" (el contrari de qualsevol fet no sempre és possible). El sentiment moral més significatiu i que ens impulsa a obrar més sovint és el de la "simpatia".

John Stuart Mill – Filòsof anglès (1806 –1873)

- Defensa l'utilitarisme, teoria segons la qual l'acte just és el que aporta més benestar (més plaer i més satisfacció) a més gent –i en aquesta mesura és el més útil. En una altra versió, la utilitat més gran és la que aporta menys insatisfacció o menys dolor entre les accions realment possibles en una situació donada.
- L'utilitarisme és conseqüencialista: un acte ha de ser jutjat per les seves conseqüències, per la "felicitat agregada" que produeix. Això l'enfronta a Kant per al qual un acte ha de ser jutjat segons la seva intenció, és a dir, pels principis que l'inspiren. Mill considera que la seva teoria renova els pressupostos de l'hedonisme moderat d'Epicur en la mesura que també proposa un "càlcul de plaers" i considera que el millor plaer és el natural i necessari.
- Es pot calcular la felicitat ("càlcul felicitari") que produeix una acció o una regla moral i comparar-la amb altres possible accions o regles quan se sap com la gent millora la vida, el benestar, la felicitat, les expectatives, etc. en adoptar determinats models de vida. Hi ha formes de vida millors que altres perquè les seves conseqüències són també millors.
- Cal distingir entre "felicitat" (activa, creadora, solidària) i "contentament" (el simple estar d'acord passivament amb la vida que hom porta). Un esclau podria estar content, però no ser felicit. Per a la assolir la felicitat cal la justícia social.
- L'utilitarisme moral que defensa, especialment al seu llibre "Utilitarianism" té en compte la utilitat del benestar col·lectiu que sempre "suma" més que el pur benestar individual. Per això el sacrifici de l'individu en ares del bé comú és la més alta de les virtuts perquè és susceptible d'augmentar la suma total de la felicitat.
- Mill defensa l'utilitarisme "de la regla": allò de debò útil són les regles morals, especialment les que regulen el comportament públic –que han de caracteritzar-se per la seva imparcialitat. Per a Mill la utilitat és, doncs, qualitativa: d'aquí la seva frase: "Val més ser un Sòcrates insatisfet que un porc satisfet". Això el diferencia del seu mestre Bentham que defensava que la utilitat havia de ser calculada per a cada acte en concret.
- Per a Mill, la llibertat individual és la condició prèvia i imprescindible de la felicitat o benestar: no és un fi en si mateixa sinó l'instrument per a poder portar una vida de creativitat i de plaer. La llibertat crea diversitat i la diversitat fa una vida més digna de ser viscuda. La llibertat ha de ser defensada tant davant l'Estat, que tendeix a controlar la vida del ciutadans, com davant la tirania de l'opinió pública que tendeix a viure de tòpics i llocs comuns.

Friedrich Nietzsche –Filòsof alemany (1844 –1900)

- L'obra de Nietzsche és la més controvertida de la història del pensament perquè vol repensar el sentit de la filosofia des de l'inici i per haver estat vinculat, més o

menys erròniament, amb el nacional-socialisme. La teoria del Superhome i la idea de la "bèstia rossa" (Genealogia de la Moral) van ser usades per Hitler.

- Nietzsche fa una filosofia de la vida que vol girar del revés el platonisme de la cultura occidental. Per a Nietzsche l'error de la tradició socràtico-platònica, kantiana i utilitarista és haver confós l'ésser amb les idees (amb la vida teòrica, abstracta) posat les idees per sobre de la vida creadora, sense adonar-se que "la vida no és una idea".
- Per a Nietzsche, Occident està malalt de nihilisme, d'incapacitat de crear. El nihilisme és el fruit de la decadència europea que separa les idees de la vida. Cal, doncs, una transvaloració de tots els valors expressant la voluntat de poder. Transvalorar és dir "el gran sí": el sí a la vida sense condicions, com un joc, com una festa.
- Transvalorar fa necessari assumir com a criteri la "voluntat de poder": considerar que la vida no és un concepte sinó una força que va fins i tot més enllà de la forma individual de la seva presència.
- Dionís –un antic déu grec de la vinya, del vi i del teatre– és el símbol de la transvaloració i de la voluntat de poder per oposició a Apol·lo, déu de l'ordre, de la mesura i del seny que és un símbol del nihilisme. La moral és l'eina que els febles, els ressentits, els negadors de la vida han usat per a imposar el seu domini sobre els forts. Crear "mala consciència" és l'estratègia que han usat els febles per a sotmetre els forts.
- La creació del concepte de "Déu" i del sagrat és un instrument per a fer triomfar la moral com a criteri aliè a la vida. Però ara (en la modernitat) "Déu ha mort" i, per tant, no hi ha valors superiors.
- El Superhome hauria de ser entès com "el més enllà de l'home": l'home és allò que ha de ser superat i el Superhome és el símbol del creador de valors. El Superhome no és l'hereu del Déu mort perquè els déus surten del més enllà, de la por i de l'angoixa, mentre que el Superhome és el sentit de la terra.
- Cal distingir el Superhome (creador) de l'últim home (ressentit, angoixat, incapaç de crear). L'últim home és el qui sap que els valors tristos del nihilisme no tenen sentit però és incapaç de desistir-se'n. Però, alhora, qui no ha estat últim home i no ha experimentat la misèria de la seva condició no pot decidir-se a fer la transvaloració i arribar a Superhome.
- La condició per a esdevenir Superhome és afirmar "l'etern retorn": acceptar que la força de la vida és capaç d'aturar el temps i de reinterpretar-lo.